

II. Tárgyalás. Szorzás. a) Fejben.

Ha egyenlők az összeadandók, az összeadás helyett *szorzást* végzünk. Pl. ha 1 m szövet 3 Ft, akkor 4 m szövet = $3 + 3 + 3 + 3 = 12$, vagyis $4 \times 3 = 12$.

Az a szám, melyet szorozni kell = *szorzandó*, az a szám, amellyel szorozni kell = *szorzó*. Az eredményt *szorzatnak* nevezzük.

- b) Az egyszeregy gyakorlása.
- c) Szorzás 10, 100, 1000-rel stb.
- d) Szorzás pénz, hosszúság, súly és ürmértékkel.

III. Összefoglalás.

- a) Mit kapunk eredményül:
    - ha egyest, tízest, százast, ezrest egyessel szorzunk?
    - b) ha egyest, tízest, százast, ezrest tízessel szorzunk?
    - c) ha egyest, tízest, százast, ezrest százassal szorzunk?
    - d) ha egyest, tízest, százast, ezrest ezresekkel szorzunk?
- Házi feladat: az egyszeregy megtanulása, begyakorlása.

1946. október 2. hete.

Általános iskola V. osztály.

A tanítás anyaga: A magánhangzók.

- I. *Előkészítés.* a) Számonkérés. 1. *Házi feladat* számonkérése.
- b) A nyelvi tény számonkérése kérdések alapján.

BESZEGŐDTEM TARNÓCÁRA.

Beszegődtem Tarnócára bojtárnak,
 Jó legelője van ott a birkúnak.
 Fizetésem tíz forint húsz karajcár.
 Megél abból egy bojtár.

A szótagok hangokból állanak.

A hangok vagy magánhangzók, vagy mássalhangzók. *A magánhangzó olyan hang, mely egymaga is alkothat, alkot szótagot.*

Magánhangzók: a, á, e, é, i, í, o, ó, ö, ő, u, ú, ü, ű.

A mássalhangzó olyan hang, mely egymaga nem alkot szótagot.

Mássalhangzók: b, c, cs, d, dz, dzs, f, g, gy, h, j, k, l, ly, m, n, ny, p, r, s, sz, t, ty, v, z, zs.

A leírt hangnak betű a neve.

A magyar nyelvben csak magánhangzó alkothat szótagot, mássalhangzó nem. *Minden szó tehát annyi tagú, ahány magánhangzó van benne.*

Pl.: Egy, róka, esemege, zsákmányával.

II. Tárgyalás. A magánhangzók. a) A rövid és hosszú magánhangzók. Tollbamondás a táblára.

Por van az utcán. A pór a szántóföldön dolgozik. A leány diót tör. A tőr éles és hegyes. A tömeg zúg. A szoba sarkában van a zug. Az örült elvesztette az eszét. A fiú az almának örült.

Fejtegető kérdések. Mi különbség e két szó kiejtésében: por ér pór? Milyen magánhangzó az o, és milyen az ó? Melyik-

nek a kiejtése tart hosszabb ideig? A magánhangzók időmérték szerint tehát hányfélék? Hogyan jelezzük írásban a hosszú magánhangzót?

b) A mély és magas magánhangzók. Tollbamondás a táblára.

A veszett eb *mar*. A leány vizet *mer* a kútból. A jó fiú engedelmes. Ki *jő* ott? A disznó sokat *túr*. A türelmes sokat *túr*.

Fejtegető kérdések. Figyeljük meg a magánhangzókat hangmagasság szerint. A *mar* vagy a *mer* szóban levő magánhangzó hangzik-e mélyebben? Hát a *jó* vagy a *jő*, a *túr* vagy a *túr* szóban?

A magánhangzók mélyebben és magasabban hangzanak. Melyek hangzanak mélyebben? Melyek magasabban? Hangmagasság szerint hányfélék a magánhangzók?

Kútból — Ebben a szóban hangzásra nézve milyen magánhangzók vannak? *Sokat*. — Hát ebben? *Az olyan szó, melyben csupa mély hang van, mélyhangú szó.* Mondjunk mélyhangzású szót!

Türelmes. Ebben a szóban hangzás szerint milyen magánhangzók vannak? *Az olyan szó, melyben csak magas hang van, magashangú szó.* Mondjunk magashangú szót!

Disznó, bíró, néhány, vékony. E szókban hangzás szerint milyen magánhangzók vannak? *Azt a szót, melyben mély és magas hangok fordulnak elő, vegyeshangú szónak hívjuk.* Mondjunk vegyeshangú szót! *A magashangok közül csak az é, é, i, í társulnak mély hangokkal.* (Az *é* rövid párja az *é*-nek.)

c) Begyakorlás.

A következő versből írjuk ki külön-külön a mély-, magas- és vegyeshangú szót.

SZÜLŐFÖLDEM SZÉP HATÁRA.

Irta: *Kisfaludy Károly.*

Szülőföldem szép határa,

Ha madár jön, tőle kérdem:

Meglátlak-e valahára??

Virulsz-e még szülőföldem?

Ahol állok, ahol megyek,

Azt kérdezem a felhőktől,

Mindenütt csak feléd nézek.

Azt a suttogó szellőktől.

d) Tollbamondás a táblára.

Kevésből lesz a sok. (*Km.*) Más kárán tanul az okos.

(*Km.*) Eső után késő a köpönyeg. (*Km.*) A csepp idővel kivájjja

a követ. (*Km.*) Ereszkedik le a felhő. (*Nd.*)

Tollbamondás a táblára.

Farkasból nem lesz bárány. (*Km.*) Lyukas zsebből kihull a

pénz. (*Km.*) Végre a töretlen nád közt elenyészett. (*Arany.*) A

faragatlan ember nem ismer illendőséget. Ijedten kap fűhöz-

fához. (*Gyulai.*) A gyávaság és vitézség két úton jár. (*Km.*)

III. Összefoglalás. *A magánhangzókat 1. időmérték, 2. hangfokozat szerint osztályozzuk.*

Időmérték szerint a magánhangzók lehetnek: rövidek vagy hosszúak.

*A hosszú magánhangzót az írásban vesszővel jelöljük.
Hangfokozat szerint a magánhangzók magasak és mélyek.
Magas hangok: e, ë, é, i, í, ö, ő, ü, ú.*

Mély hangok: a, á, o, ó, u, ú.

Az a szó, melyben csupa mély hang van, mélyhangú szó.
Pl.: álm, ugar. Amelyben csupa magas hang van, magas-
hang szó. Pl.: ér, ül.

*Amely szóban mély és magas hang is előfordul, az vegyes-
hangú szó. Pl.: idő, légyó, léány, béka. A magas hangok közül
csak az ë, é, i, í, társul mély hangokkal.*

*Házi feladat: Írjanak ki A holló és a róka című meséből
3–3 magas-, közép- és mélyhangú szót.*

1946. október 1. hete.

Általános iskola V. osztály.

A tanítás anyaga: Az emberi fejlődés korszakai.

(Olvasmánytárgyalás.)

*Az emberi fejlődés korszakai. Az ősember. Mint az egyes
ember életének, úgy az emberiség történetének is megvan a
maga csecsemőkora. A történelem ezt a kort őskornak nevezi.
Az őskor embere tüzet, fegyvert, mesterséges eszközöket nem
ismert. Erdőben s víz mellékén táplálék után járt, és folytono-
san küzdött a barlangi medvével, őselefánttal, őstulokkal, hié-
nával a barlangért, melyet hajlékul meg kellett osztania velük.
Ha legyőzte, húsukat nyersen fogyasztotta el, bőrüket ruházat-
nak készítette el csontból készült árral, tüvel.*

Vadászott lóra, rénszarvasra, ennek agancsait eszközökké
dolgozta föl. Csontszigonnyal megölte a halat. Csontokból ára-
kat, tüket, vakarókat, fűrészeket, nyílhegyeket készített, kagy-
lókat, állatfogakat kifűrt, felfűzte s nyakdíszül használta.
Egyetlen fegyvere volt a dorong, eszköze a durva, esiszolatlan
és furatlan kő és csont, melyből szerszámaikat készítette. Barlan-
gokban lakott, de készített kunyhókat is. Sőt nagy ügyesség-
gel szarura, mammutsontra embert, halat, állatot ábrázoló,
rajzot metszett, barlangja falára vörös-, barna-színű állati ké-
pet festett. E esiszolatlan kőkorszaki ember maradványait a
kutatók az őállatok csontjaival vegyest találták a barlangok-
ban. A vízmenti területen pedig kagylóhalmokban megtalálták
az ősember kutyájának csontjait, orsóját, agyagedényeinek ese-
repeit. Az ősember ugyanazon időben a földön mindenütt egy-
formán élt.

*A tűz megismerése és hatásai. Eközben megismerkedett
az ember a tűzzel. Eleinte menekült, vagy imádatlal földre bo-
rult a tűz és képviselőe, a villám előtt. Majd megismerkedvén
jótékony hatásával, maga is kezdte előállítani két darab fának
az összedörzsölésével. A nagy fáradsággal, szerzett tüzet tiszt-
telta s lakóhelye belsejében őrizte. A tűz használatával az em-
ber foglalkozásában, életmódjában nagy változás állt be. Mű-
veltsége nagyon emelkedett.*

Most már cölöpökre építette a lakását. A cölöpépítmények-